

Minnesanteckningar seminarium Matsäkerhet, demokrati och beredskap Rättvik 2 juni 2014

Har vi mat på bordet om oljekranen stryps?

Ola Pettersson, JTI

Högeffektivt jordbruk kräver 760 000 m³ dieselolja för att producera mat i Sverige.

Mycket energi till konstgödsel, köttproduktion (importerat kraftfoder), livsmedelsindustrin, transportsektorn, importerade livsmedel (ca 50%), obalans konsumtion-produktion (fixas med transporter idag).

Grunden till Sveriges matproduktion är råoljeimport från Ryssland. Vi är totalt beroende av fossil energi för att få mat!

Exempel på konsekvenser om oljekranen stryps:

- minskad spannmålsskörd
- minskad djurproduktion (kyckling, ägg, fläsk främst som äter spannmål och inte betar)
- mer viltkött
- energioptimering
- minskade transporter
- minskad sockerproduktion (mycket fossilenergiberoende idag)
- säkra grödor (som korn, havre och höstvetete, ej oljeväxter t ex) - minimera risker

-25% mindre fossil energi ganska OK i Sverige

-50% mindre fossil energi ger svält i Sverige

Tidigare fanns lager av olja och livsmedel, en helt annan beredskap fram till 90-talet. Idag är inte krig utan t ex naturkatastrofer, energikriser större hot.

Rapport R-410 "Sveriges primärproduktion och försörjning av livsmedel – möjliga konsekvenser vid brist på fossil energi". Författad av JTI, SP, SIK, Länsstyrelsen Uppsala län och ÅF. Se <http://www.jti.se/index.php?page=publikationsinfo&publicationid=958&returnto=96>

Efter 2:a världskriget har vi köpt bort arbetskraft mot energi, färre människor, fler och större maskiner, ensilageplast m.m.

Bakgrund: risk för en hastigt uppkommen kris med brist på fossil energi som följd – Kadaffi och Putin.....

Rapportens delar:

- Basinsamling vad produceras, importeras och exporteras till vilken energiåtgång?
- Tre scenarier: minskning av energin (diesel främst) med 25, 50 resp. 75%
- Olika expertutlåtanden: Vad gör du då? Se ovan konsekvenser.
- Telefonintervjuer med 6 stora livsmedelsföretag. Idag "just in time" som kräver mer transporter. Uppger att de klarar kortsiktiga kriser, men har inte någon långsiktig plan. Räknar dock med att inom 5 år (!) bli fossilbränslefria.

- 50% energi ger inte mat som räcker till svenskarnas energibehov.

Vi är uppfinningsrika, kris föder kreativitet. Vi har dock tappat enormt med kunskap. Hur många kan köra häst med plog idag?

Maggan & Thorsten: mer skogsbyte

Björn: mer fettrik kost

Ylva: mer näringsrik kost

Åsa: mer beredskapsläge egna trädgårdstäppor, kaninuppfödning etc

Konsekvenser: Akademiska sjukhuset, skulle inte klara tvätt och matleveranser dag 2 i händelse av kris. På 4-5 dagar skulle service i form av kommunal hemtjänst med matlådor ge livshotande kris.

Förslag på åtgärder:

- se över samhällsviktiga verksamheter
- ta tillbaka närproduktion av livsmedel och i kök
- hushålla bättre med maten, stort svinn idag
- effektivisera i alla led
- styrbränsle, t ex prioritera till jordbruk och sjukvård (finns plan när det gäller el nu)
- utveckla förnybara drivmedel m.m. Se slide.

Mycket stor medial uppmärksamhet. Förvånande. Visste ni inte detta?

Bernt: Falun Borlänge är i sin ÖP inte alls medvetna om vikten av att behålla åkermark.

Ola: i Skåne brinner det verkligen till nu, där bygger man köpcenter på norra Europas kanske bästa jordbruksmark.

Oljekrisen i Kuba samt vägen ur livsmedelsbrist

Marcus Nordgren och Robert Kalmár

Har varit i Kuba i 2 månader för att studera ett kooperativ med 170 medlemmar, 11 hektar mark och 300 växtslag.

Kuba hade ett extremt fossilberoende jordbruk, även beroende av bekämpningsmedel, konstgödsel och bevattning. Handelsavtalen med öst-Europa bröts, oljetankers kom inte längre, gav enorm kris. Sockerbruken fick läggas ner. Transportsystemet bröt ihop. Tomaterna ruttnade för att de inte kunde transporteras och barn fick sjukdomar av näringsbrist t ex. Byteshandel 1-2 år med folk på landet, men sen började man odla själv. Både stöd uppifrån (statligt stöd) och nerifrån (att folk började odla själva). All mark är statlig i Kuba. Startades odlingskooperativ (organoponics) överallt i landet. Ca 400 000 odlare tillkom genom de nya kooperativen. Befolkning ca 10 miljoner.

Det fanns många agronomer redan som var kritiska och redo för omställning till ekologisk odling och de fick tillgång till hela statsapparaten för information, rådgivning etc. Maskhumus blev en populär och mycket central gödselkälla. Gamla fick gå in och lära yngre att köra oxar t ex, på gränsen att kunskapen hade hunnit försvunna. Skolor, polis och militär fick starta egna odlingar. Militären sköter de stora medicinalodlingarna.

Snabba grönsaker t ex sallad och lök odlas i staden för konsumtion där. Mer långsamma grödor, rotfrukter som sötpotatis och jama, odlas på landet och är basfödan på Kuba.

Inte akut kris längre, men andra skäl för fortsättning som ekonomiska, t ex lärare tjänar mer på att odla än att arbeta som lärare. Krisen var en välsignelse, annars hade omställningen aldrig skett.

Kött blev en bristvara, fick äta mer vegetariskt. Hälsoläget blev bättre, genomsnittskubanen gick ner 10 kg tack vare att de åt bättre fett, mindre socker och började cykla m.m.

Går ej att överföra till Sverige direkt av politiska skäl, klimat för odling, ägande av marken m.m.

Bildspel:

- odlar ofta i upphöjda bäddar
- skugghus/vävar även som skydd mot skadedjur (mycket mer i tropikerna)
- mycket samodling
- många äldre som odlade
- många skolodlingar
- medicinalväxtodling mellan husen, även rådgivning
- försäljningsbodas för rotfrukter
- informationsställen med agronomer (motsvarande vårt SLU)
- skottkärror i våningar
- fruktträd som avocado och papaya
- konservering och mjölksyrejäsning
- förädling för att öka priset och minska svinnet
- en liten affär för varje kooperativ m.m.

Mat är en viktig kulturbärare, en social angelägenhet både att odla och äta, viktigt att skapa en gemenskap kring. Drog igång stads/tillsammansodling i Mölndal och nu på landet i Bottna. Inte bara odling – många delar ingår, se slide.

Anders: ca 90% av grönsakerna och 100% av fröerna importeras i Sverige. Här finns ett omställningsproblem.

Ylva: I Bangladesh krävs att bönderna delar med sig av utsäde som förvaras i fröbanker på högstolpar för att klara översvämningar, turas om att vakta mot skadedjur etc

Torsten: finns system för byte av fröer Åsa: även föreningen Sesam

Växthusodlade paprikor och tomater från Holland kräver mycket mer energi än de ger.

Maggan: odlingsdelen av naturbruksgymnasiet har lagts ner, växthusen är en jättebra resurs som skulle kunna förse Rättvik med grönsaker

Anders: vänd er till äldre än gymnasieåldern - här finns ett stort, växande intresse. Se bara på folkhögskolornas populära kurser om ekologisk odling.

Lokal köpkraft – incitament till ökad satsning på lokalproducerade livsmedel

Ylva Grudd

Bara i de fyra Siljanskommunerna (Rättvik, Leksand, Mora, Orsa) omsätter livsmedel (ej fisk och dryck) ca 875 miljoner kronor per år = stora möjligheter till nya arbetstillfällen.

Vem vill vara bonde när det är som det är idag? Vi måste bygga nya sätt att vara bonde!

Peak everything!

Vad gör vi utan bina? Svälter! I Kina är 90% av odlingarna handpollinerade.

Lokala fördelar:

- kortare beslutsvägar
- människor, mark, infrastruktur finns och kan även återskapas (t ex bryggerier, mejerier)
- pengarna vi exporterar kan göra mycket större nytta lokalt. Stoppa läckorna, utflödet av pengar.

Det mesta vi äter kan produceras här:

Livsmedel - grönsaker, kött, frukt, bär, bröd, mjöl.

Energi - mycket kan produceras här - ved, flis, pellets, bergvärme, sol.

Drivmedel – oljefröväxter, biogas etc.

Österrike är fantastiskt bra på att stötta det lokala jordbruket, med samma EU-regler som Sverige. Skilj på behov och önskningsar.

Utgifter för olika hushåll (ca 12% går till mat) + lokal köpkraft mat och energi, se slides. Ca 53 000 invånare i Rättvik, Leksand, Mora och Orsa. Med dagens konsumtion behövs 2 000 kor, 5 600 grisar, 2 600 får och 747 000(!) kycklingar. Ej hållbart och önskvärt med den konsumtionen av gris och kyckling.

Självförsörjningsgrad i Dalarna idag (LRF: s rapport, se bilaga):

- nöt 50%
- gris <10%
- får 30% med dagens låga konsumtion
- fjäderfä under 1%
- mjölk >80%

Ulla: skulle ge över 800 nya jobb enligt en annan rapport från LRF.

Ylva: en bonde ger också 10 andra tjänster omkring.

Bernt: stor boendeyta i Sverige, där behöver vi växla ner och leva billigare, mer hållbart. Behöver dela mer på jobben, jobba tillsammans.

Åsa: mycket finns inbyggt i strukturer i matproduktion, byggande och banker etc.

Anders: vad får kosta i vårt eget hushåll? Vi lägger så lite på mat, men så mycket på badrumsrenoveringar och utlandsresor etc. Ingen kultur har hittills minskat sina ekologiska fotavtryck.

Amöbabetendet. Om ca 15% ändrar beteenden och normer, följer hela blobban med, utom några procent som inte hänger med. Multiplikatoreffekten, lokalt använd peng ger mer effekter.

Nya former för att vara bonde - tillsammans, kontrakt med bönder att köpa en viss andel etc.

Det goda exemplet Sollerö skola. Länkar, se slide.

Har 70 kor, fler och fler Linderödsgrisar, har haft får och getter också.

Att oljan tar slut är inget problem. Problemet är det oljebaserade tänkandet. I varje liter diesel bor det 20 slavar (20 mans jobb) - det är samhällsproblemet. Vi kan inte ersätta de svarta atomerna med gröna, utan måste tänka på helt andra sätt. Om vi inte haft billig diesel hade vi haft ett helt annat lokalsamhälle.

Demokratin har urholkats i Sverige, samhället är något vi kräver service av, inte något vi är medborgare i.

Allt i form av mejerier, slakterier, näringsinnehåll, miljöriktighet är bortsopat från jordbruket. Bönderna underordnade sig kooperativa slakterier och mejerier etc som blev större och större, gick ej på mötena, reducerade sig till bulkleverantörer. Till vilket pris? Klimatkris, utslagning av biologisk mångfald, förgiftning, gruvboom.

Anders: oljan borde kosta 4 000 kr/liter om man räknar den arbetstid det tar att knuffa en bil lika långt som en liter diesel räcker till.

Tre dråpslag:

- rationaliseringen efter 2:a världskriget
- 2:a?
- EU:s kapitalliberaliseringsdirektiv som gör att man kan spekulera om jord- och skogsmark

Den som kan lägga kostnaderna på något annat kan konkurrera, t ex arbetarnas hälsa i Brasilien som ger billigt kött.

Var med och startade kooperativet Norrbete, 10 gårdar. Jobbar mycket med demokratin, alla ska gå på alla möten, alla beslut tas med konsensus, formell och psykologisk styrning ska ligga nära varandra, har krishanteringsplan, absolut inga projektmedel - dränerar landsbygden på idéer. Pengar är ointressant, samhället bygger på tillit och relationer. Lokala demokratier är centralt. Varje peng man får från t ex länsstyrelse och EU flyttar tilliten uppåt – bort med det!

Djuren är normalt mycket stressade vid slakten. Byggde själva ligghallar bredvid slakteriet. Bonden kör sina egna djur till ligghallen, inga blandade besättningar. Norrland är en guldruva för extensiv köttproduktion. Att djuren går ute hela tiden ger jättebra förhållande mellan Omega 3 och 6, ca 1:1,2 mot 1:6 i industrijordbrukets kött. Människor ska inte äta spannmål eller dricka öl.

För 100 år sedan var allt bete skogsbete. Man gav aldrig spannmål till djuren, det bakade man bröd av. År 1930 hade vi 2,9 miljoner kor i Sverige mot dagens 300 000 stycken. Kor på skogen är en kolsänka. Gynnar biologisk mångfald, bygger matjord, ger bra skogsbryn etc. Dagens skogsbruk är fullkomligt orimligt.

Fjällkor och nordsvenska hästar är utrotningshotade. Hälften så mycket mjölk behövs från fjällkon för att göra ett kilo ost mot "vanliga" kor. De ställer ner metabolismen under vintern, kan inte gå i hagen med kalv då. Djuren ska alltid vara utomhus, äta det de är anpassade för (löv, sly, mossa).

Säljer köttet för 200 kr/kg, slaktar inga djur innan 30 månader.

Lägg ner hela EU:s jordbrukspolitik!

Har bildat sparkassan "Sparkossan". Alla 25 sparare granskar projekt för nya investeringar etc. Ska starta företag som producerar barnmat och äldremat (följer med ost från fjällkor som kan rivas över maten och stimulera äldres aptit) Första produkten blir hamburgare av ojämn kvalitet, från t ex Black Angus i Ramsele eller fjällko på Åreskutans sluttning – smakar helt olika. Har kohotell "Kotell" – option, bokar ett djur och betala när de får köttet.

Halalslakt innebär bara att en troende ska utföra slakten och att Guds namn ska uttalas.

3 gigantiska utmaningar:

- minskningen av den biologiska mångfalden
- klimatet
- återställa matsuveräniteten (nyttig mat som är god och gör gott)

Det nya miljonprogrammet

1. Ge nyjordbrukare ett grundavdrag på 100 000 kr. Gunnar Lindgren: Om vi inte hade olja skulle 10% jobba i jordbruket (nu 1%). **Vi behöver 1 miljon nya lantbrukare** – nya miljonprogrammet!
2. Helt nya utbildningar behövs, bra med folkhögskolor etc
3. Skulle kosta bara ? **miljarder**, endast 2/3 av alliansens jobbskatteavdrag
4. Råda bot på den akuta bristen på bostäder på landsbygden, återskapa byar "Bredbands-Bullerbyn"

Niklas har CSA-jordbruk. 47 personer betalar honom 500 kr/månad, då får de grönsakerna han odlat, han har även kor och ska starta barnmatsföretag med Thorsten.

Jättebra kontakt med länsstyrelsen i Härnösand, de var på studiebesök häromdagen.

Startar utbildningar när det gäller grönt entreprenörskap. Har utbildat långtidsarbetslösa ungdomar till slaktare, industrislaktare funkar inte. En slaktare hos oss ska kunna bygga relationer. Det skulle lätt kunna finnas 10 000 ko-hotell.Handledning av t ex psykolog behövs, inte av de som kan hantverket att koka sylt, baka surdegsbröd eller ysta mjölk t ex.

Ska i oktober ha seminarium i Ramsele "Den fossilfria gården".

Sök på Rafnaslakt på Facebook. Även Norrbete och Nipakademin.

Vid tangentbordet: Lillian Lundin Stöt, Naturskyddsföreningen Dalarna

Reflektion/open space-diskussion:

Efter vad jag hört, vad gör jag nu? Hur går jag/vi vidare?